

РУСЛАН

Виходить у Львові що дня крім неділі і руских свят о 5^{1/2} год. пополудні.

Редакція, адміністрація і експедиція «Руслана» під ч. І. п. Домбровського (Хорунжии). Експедиція місцева в Агенції Соколовського в пасажі Гавемана.

Рукописи звертає ся лише на попереднє застереженє. — Рекламні неопечатані відлі від порта. — Оголошеня звычайні приймають ся по ціні 20 с. від стрічки, а в «Паді-сламі» 40 с. від стрічки. Подяки і приватні донесеня по 30 с. від стрічки.

«Вирвеш ми очи і душу ми вирвеш; а не возьмеш милости і віри не возьмеш, бо руске ми серце і віра руска.» — З Русланових псалмів М. Шашкевича.

Передплата

на «РУСЛАНА» вносять:

в Австрії:

на цілий рік . . . . 20 кор.
на пів року . . . . 10 кор.
на чверть року . . . . 5 кор.
на місяць . . . . 170 кор.

За границею

на цілий рік . . . 16 рублів
або 36 франків
на пів року . . . 8 рублів
або 18 франків
Поодинокє число по 10 сот.

Організація народного учительства.

Заким Львів завмере вакаційною пустою, заворушив ся ще в останніх днях під знаком народного учительства. До дві тисячки піонерів просвіти, робітників на полях піднесеня до світла науки, зіхало ся до Львова, щоби застановити ся і повзяти ухвали що-до kwestий свого стану і житя-бутя. В суботу і неділю вели ся в великій сали Фільгармонії наради загального учительського зїзду, у якім рускі учителі становили чисельну більшість, хотий президия зборів, як і цілий єї зовнішній характер мали польську ціху. Нині відбувають ся організаційні збори виключно руского учительства в сали «Народного Дому», а число їх учасників є справді імпонуюче.

Отже і ся відрадна проява, що нашому учительству дасть пізнати єго власну силу, єго повагу як стану та єго значінє у народнім відродженю, як самосвідомого, робучого чинника. В першій лінії розходить ся при тій організації о поліпшенє матеріальної долі самих-же учителів та їх службових відносин. Оправдуючи в тім згляді тісну злуку всего учительства без огляду на народність, один з визначійших ініціаторів загального зїзду і економічної організації учителів звернув ся до нас з письмом, в якім запевнює, що ся злука не буде мати жадних політичних цілий і вистерігає ся всякої національної майоризації, бо — як висказує ся автор — «патріотизм патріотизмом, а бриндзя за гроші!»

Добре, що бриндзя за гроші, але чия бриндзя і чий гроші? Бо сеж відай не тільки непатріотично, але і неекономічно, коли, як то у нас часто діє ся, ми виносимо свою власну бриндзю, а відтак купуємо єї за свої власні гроші. Отже і що-до учительської організації треба мати на згляді те, що хоче учительство осягнути і чийми силами. Бо не тільки справи, які дотичать спеціально тільки руского народного учительства, але, думаємо, також справи найзагальнійшого значіня станового дадуть ся так само добре, або і ліпше осягнути в двох, свідомих своїх цілий і кріпких національних організаціях, як і в одній, мішаній.

Як-раз для оминеня всякої можливо-сти майоризації, для оминеня національних спорів і kwasів між організацією учительства, повинна ся організація перевести ся в двох паралельних, національних товариствах, де кожда сторона була би повним господарем у себе дома. А одноцілна і свідома, позиточна акція обох тих товариств в справі поліпшеня долі народних учителів, буде мати певно тимбільше значінє.

Тому вигаємо щиро сї перші збори задля організації нашого учительського стану, желаючи їм, щоби перевели єї щасливо, найшовши тверду, хоть мозольну дорогу на ґрунті реальної праці, бо тільки paulatim summa petuntur!

Школи на Руси.

І. Шкільництво на Руси до половини XVI. ст.

(Дальше).

Другими осередками просвіти були монастирі, при котрих після тодішнього авичаю були приюти для сиріт. Скоро в монастирях знаходили приют і сироти, не лишано їх без просвіти, тільки прийняти мусимо, що крім вихованя одержували і книжну науку.

В монастирях переписувано книги, перекладано з другої мови, а працею сею занималось доволі значне число черців, коли зауважимо, що тоді друку не було, а занотребованє переписуваних книг було значне. Монастирів до нападу Татар було до 50.

Татїцев в оптимістичнім задивлюваню на світлий розвій науки в тій добі показує навіть, що в Києві була жіноча школа, заснована княжною Янкою, донькою князя Всеволода Ярославича. Мала она учити молоді монахині читаня, писаня, сьпіву та шитя.

В Степенній книзі читаємо звістку про полоцку княжну Евфровину, котра будучи ще малюю, уміла вже читати і писати. Коли стала настоятелькою монастиря, просила вітця, аби прислав до неї на науку сестру Гордиславу. Подібно як Янка учила і она молоді інокїні читаня, писаня і шитя. Заклучати можемо, що хотий не було спеціальних шкіл жіночих, то всеж книжна наука не була чужа по жіночих монастирях і по деяких домах висшої верстви, з котрою зазнакомлялись і їх дочки.

Ширенєм просвіти на Руси занимались посередню книзі через оснóвуванє церков і монастирів, вивинуванє їх і спроваджуванє учених мужів, безпосередню-же духовенство, бо навіть в початках по введеню віри християнської не бачимо другого образованого чинника, котрий би переняв на себе єю працю. Тільки духовенство учило всіх в церкві а діти в школі.

Належало-б ся тепер застановити, чоґо учено тоді?

Першою річю було виученє ся азбуки, а відтак читаня. Чи були відповідно зладжені букварі, не знаємо. Імовірно учитель виписував вірці, а ученики наслідуючи, учились. По виученю ся азбуки наступало складанє букв в складі і слова, відтак читано акростики, яких уживано в наших школах ще в XVI і XVII ст.

Колї ученики набули вже вірши в читаню, головною книжкою був псалтир, котрий нетільки читали, але і виучувались псалмів на память і сьпівали їх*). По виученю псалтира ученики читали другі божественні книги, бож наука грамоти не була цілюю, лише средством до духової просвіти чоловіка. На такий спосіб научаня вказує новгородскій арх. Геннадій. О способах ученя письма не знаходимо згадки в літописях, але коли приймемо, що ученики пізнавали азбуку після писаного вірця учителя, то тимсамим виучувались і письма.

Наука сьпіву входила в склад науки, бож сей конечний був при відправі церковній.

Чи учено граматики, не знаємо, але з житя преп. Теодозия можна догадатись, що учено єї бодай спосібнійших, бо сказано є, що преп. Теодозий виучив ся скоро граматику. Першою гра-

*) Псалтирів, уживаних до науки, переховалось доволі досить примірників.

матиною була: Книга св. Іванз Дамаскина о вісьмох частях слова, зладжена ексархом болгарским Іоаном і належить до X. віка. Се не був перевід, тільки приворовленє грецкої граматики до лзыка церковного славянського. Значне граматики при переводі творів з грецкої мови було конечне.

Чи учено також рахунків, точно сказати не можемо. Згляди практичні промовляють за сим, що учено рахунків. У Кирика суть задачі до 10 мільонів. Десять тисяч означувано словом «тьма», а що висше, називались «невіді». Місто цифр уживано букв. З аритметичних вичислень Кирика виходить, що знані єму були аритметичні діланя, а навіть дробі. З «Рускої Правди» можемо рівнож заклучати, що школа давала знанє аритметичних ділань пр. при обчислюваню процентів.

Крім науки читаня, писаня, сьпіву і рахунків, учено певно і реторики, діалектики, льогіки і філзофії, бож перші строїтелі Церкви були людьми високо образованими. Вже в XI в. знаня була у нас реторика. До того часу відносить ся діалектика Іоана Дамаскина, знанє психології в Шестодневі І. болгарского ексарха, льогіка і філзофія.

Наука мала відбуватись поученєм і любовю, сувора дисциплїна належить до пізнійшого часу. В Степенній книзі читаємо, що митрополит Михаїл, призвавши до себе грамотних учителів, наказував їм учити книжного розуму, благоправія, виховувати в правді і любові, началах премудрости, страха божого, чистоти і смиренности, учити не суворостию, не гнівом, но любовним обичаєм і солодким поученєм. З сего виходить, що школа мала мати характер виховуючий, а головною цілюю була не грамота, но вихованє в любові до віри Христової.

(Дальше буде.)

Д О П И С Ь.

З Коломиї.

(Порядки в коломиїській церкві).

Незвичайно прикрого вражіня дізнає ся, коли бачить ся, як діло, знаменито та з великим трудом виведене світлою одиницею, упадає відтак наслідком нездарности чи непростимого недбалства иншої одиниці. Оттак мусить заболіти серце кожного вірного сина рускої Церкви, на вид того неладу і залуценя, в якім опинила ся коломиїська церква п. рохіяльна, від часу, як з уступленєм попереднього адміністратора, нині нашого Владика о. д-ра Хомишина настала зміна в особі управителя парохії. Вистарчить поступити у церкву, а відразу набере ся понятя о повиманю тяжких обовязків і замилуваню у своїм званю по стороні звісного чоловіка, що так страшно рвав ся засїсти на важнім і одвічальнім становищі пароха міста Коломиї.

Будинок церковний та єго прикраса в крайнім занедбаню. Цінне мальовило на стїнах так запорошенє і закопченє, що потягнувши палцем по стїві, одержить ся формально чорний як вуголь відтиск. Камянна долівка не вмивана мабуть від часів о. Семенова. Свїчки у свїчниках немов нарочно так добирани, щоб ні одна не була рівна другій; самі свїчники від нечистоти аж позеленїли. І т. д. і т. д. А сьпівана Служба Божа? пожалє ся Боже! Деє давнійше, за іні-

цятивною о. д-ра Хомишина, а заходами невідного тут. амбасаді, нині вже перенесеного о. Курпяка склав ся зовсім удачний хор міщанський та співав кожної неділі в церкві. Нині тої хор виступає дуже рідко, а за те співав Службу Божу на таку обемисту церкву аж — двоє дяків, хіба що хтось змилює ся над ними і допоможе. Таї сам спосіб співання такий пересадно «дяківський», що радше надає ся до якої сільської церкві, а не до великого міста. Такий хор, се прямо скандал. Справді треба хіба глухим бути на оба уха, або дрібки стиду не мати, щоби допускати подібні «продукції» там, куда прецінь ходять на молитву люди з якимось виробленим слухом і естетичним почутем, куда й чужі заходять не раз з цікавості, пізнати красу нашого обряду. Колиж вже хор міщанський кожної неділі не може скласти ся, тож прецінь нічо відповіднійшого, як на перемену завести всенародний церковний спів і то прикладати до сеї праці ревного старання та довших заходів зі сторони самих священників. А то нарід, що цікавіший і інтелігентніший, прямо утікає з церкви і заходить ся до костелів, де й спів мило вражає его музикальне почуте, і всюди взірцевий лад і старання чистість, аж любо ділають на око. Там і проповіді почує ся, які ані не рівняють ся з проповідями в церкві. Тут вже вина консисторії, що обсаджуючи сотрудицтва, руководить ся всіми іншими зглядами лиш не оглядає ся на те, чи кандидат своїми здібностями до проповідування, як загалом і іншими прикметами кваліфікує ся на сотрудицка до більшого міста.

Оттакі заміти про порядки чи не порядки в коломиській церкві підносимо прилюдно, бо вони є загальнішої натури. Таке саме діє ся й по богато інших містах і причиняє ся сильно до понижування й упадку нашого обряду там, де він виставлений як-раз на найтяжші атаки зі сторони могутного і непереможного в средствах противника. Новий Владика буде мав нагоду на тім полі широко зужиткувати своє знанє, досвід, евергію і ратувати наш обряд по містах від наглядного упадку.

В додатку годить ся замітити, що теперішній парох скасував дуже гарний і хосенний звичай, заведений рівнож ще о. д-ром Хомишином, що члени брацтва кожної неділі продавали в церкві Місіонарі і всілякі видавництва оо. Василіян. Нарід розривав сі видавництва з дивним запалом, — нині сунуть ему в руки взуїти свої «кантички».

Япаньско-російська війна.

Ризико Япанців.

Як взагалі Япанці сповнили ризико, піднявши нечаяним нападом війну з Росією і як відтак в ході війни, мимо своєї остророжності, доказали, що в рішучих хвилях, довіряючи своїй щасливій зьвізді, пруть наперед без огляду на понесені жертви (хотьби змаганя загвоздити Порт-Артур кораблями) — так і тепер зважили ся на дуже ризиковну річ: вести воєнні операції підчас слітного періоду в Манджурії. А треба звати, що не тільки трудности розмоклого і залятого водою терену, виливи рік та вирви гірських потоків спиняють на той час всяку комунікацію, але і спека воздуха, який зовсім не охолоджує ся тими дощами, шара і задуха обезсиляють тоді майже всякий фізичний рух. Се найпригідніша почва для холери, дизинтерії, тифу і всяких інших пошестій. Тож російська воєнна управа надіяла ся, що підчас великої слоти воєнні операції устануть і Росіяни зглядно спокійно будуть могли ждати той місяць на дальші військові підмоги і на зближене балтійської Армади. Але як видно, Япанці рішили ся головної, концентраційні операції форсувати без перерви. Ся несподіванка могла би стати критичною для Куропаткина, колиб були здійснили ся припущеня, на які певно числили Япанці, а про які ми вже говорили зараз по битві під Ялю в гороскопі будучих, евентуальних битв. Іменно, колиб Порт Артур був загвожджений і Япанці могли були безпечно зайняти Нючван і тут виладовувати, та колиб коли вже не Китайці під ген. Ма заатакували Росіян, то бодай рух Хунхувів на задах армії Куропаткина був зміг ся до серйозної небезпечности. Але ані одно, ані друге не стало ся і тепер стоять против себе тільки дві армії, яких

ситуация

представляє ся хотай ріжно, але майже рівномірно. Япанці заняли становиска з полудня і сходу в півкрузі, якого середню точку становить Ляоян. Росіяни розпустили ся від заходу і півночі також в півкрузі, якого середину становить Ляоян, а оба крила війска ген. Рененкаміфа на півночі і Штакельберга на західнім полудні. Япанці мають числити у всіх трьох арміях коло 240.000 людей, Куропаткин має розпоряджати тільки 105 тисячами війска; також артилерія Япанців є богато численніша і ліпша. Натомість тактичні шанси підчас слітної пори виходять бо-

гато на користь Росіян, бо они сконцентровані в укріплених задалегідь становисках, а Япанці будуть мусіли, наступаючи, переборювати ріжні ставлені їм по дорозі перепони, як засідки, нищене доріг і т. д. До того Япанці будуть мусіли виконувати більші марші в цілі окруженя неприятельских становиск, бо тільки таким способом при нинішнім оружію можна яго виперти з занятої раз позиції. Отже се відібе ся передовсім на здоровлю армії; пошести будуть тут одним з важних чинників смертльности армії і заберуть певно далеко більше жертв, чим отверті битви. І тут Япанці, як сторона, виставлена на більші марші і труди, будуть в рішучій некористи підчас слітної пори.

Нові вісті.

Вісті про страшну різню під Порт-Артуром замовкли. З Токіо заперечено тому голословно, а генеральний російський штаб дотепер не відкликав ані не змінив свого первісного донесеня. Стверджено, що дня 1. липня Япанці висадили в Дальнім нову 20-тисячну армію і знатну артилерію. — Ген. Самсонов доносить з Порт-Артура про ріжні битви з корисним остаточним вислідом для обляганих і вчислює страти в людях. Япанці відбудовують залізницю з Дального, а в браку машин, заставляють Китайців пхати вагони. Щоденні дощі утрудняють чимало сеї роботи. — З Берлина доносять, що дня 11. липня Япанці під охороною цілої флотії висадили на захід від Порт-Артура в Голубинім заліві 30-тисячну армію і мають леда день приступити до загального штурму на Порт-Артур.

Новинки.

— **Календар.** Ві вторник: руско-кат. Атаназія; рим-кат. Вінкентія з Пав. — В середу: руско-кат. Томи препод.; рим-кат. Чеслава і Касіяна.

— **Зїзд руского народного учительства у Львові.** Велика сая «Народного Дому» ледви помістила всіх учасників першого зїзду руского народного учительства. На зїзд прибуло поверх 800 учителів і учительок з Галичини і з Буковини. Запрошено також президію загального віча учительського — Поляків. Народи отворив о 9. год. рано емер. директор Борковський гарною промовою. Бесїдник не наводить всіх причин, які спонукали учительство до так численного зїзду, бо — як каже — про ті причини шкода згадувати. Одним словом гірке положенє учительства спонукує его до організації. Загальний стан учи-

Ліричні струни.

I.

Най цвіти, рожі зацвітуть,
де око твоє гляне...
У мрачну даль, в незнану путь —
мій жаль бездонний кане.

З жалем — тугою піду я,
де листє звяле лине,
журба, де сріблом весь моя,
мов нитка павутина...

Весна минула, — з юних вій
розвіяв сьвіт молоду...
Та я тих днів, весняних мрій —
ніколи не забуду!

II.

Часом здавсь мені, кохана,
що біль устав, минули суму дні, —
що гоїть ся страшна, болюча рана,
що жаль притих в глибокім серця дні...

Часом здавсь — на хвилечку дрібною
осяїне сонце гляне до вікон...
Гляджу, — Твій віддих тихий чую, —
зриваю ся — —

То всео був тільки сон...

III.

І не питай мене, чом сум —
глядить зза моїх вій...
Чом жаль бездонний і важкий
повис над чаром мрій...

Померкло сонце, — в морі хмар
темніє неба звід — —

Послідна з зір шибла в простір —
остав ся тільки слід...
Скінчив ся сон, — сон давніх дум, —
скінчилась хвиля мрій...
А ти питаєш ся, чом сум
глядить зза моїх вій?

IV.

Гей під гаєм зелененьким
цвіти ярі, білесенькі, —
а за гаєм, ген — за бором
смуток сірим йде простором,
ген за бором...

Гей під гаєм зелененьким
весь грядками лен дрібненький, —
А за гаєм чорна смуга, —
Сіра леть ся бором туга —
сіра туга...

Гей під гаєм цвіти сяють
головками загін мають...
А за гаєм — чаші клонять,
дзвіночками сумно дзвонять, —
гей, так дзвонять...

V.

Прійде, вірю, днина, хвиля, —
і ми зійдемо ся знов...
Впаде звялий цвіт в бадиля, —
зацвите нам знов — любов.

Горя збудемо ся й туги,
жаль розвієть ся в простір...
Тихо, любо... Щирі други —
злетимо до злотих зір.

У безмежньому просторі
ще раз, ще раз ся зійдем...

Мов дві філії сніім морем, —
в даль в обіймах попливем.
Остан Луцкій.

I.

Ти не думай, що позволю
Над собою кепкувати
І дам тобі повну волю
Наді мною панувати.

Не хочеш мене кохати,
То мені про се байдуже —
О любов тебе благи
Ніколи не стану дуже.

Та сьміялись наді мною
Се тобі так не лицює;
Пригадай, що ми з собою
Говорили — всео то всеу?

Де поділись ідеали,
Що за них жарилась стільки?...
Десь нараз всі пощезали —
Ну, та з тебе жінка тільки!...

Ти на тоє і родилась,
Щоб в розкошах панувати;
Ідеали — гнеть змінились,
Як прийшлось їм жертву дати.

Сьміє ся з мене пустотливий,
Легкий леготе нестійний;
Сьміє ся, клейноте змінчивий,
Гарний квіточку отрійний.

Сьміє ся, як та роса в ранці,
Що під ясним сонцем лине;
Сьміє ся, як ся рожка в склянці,
Що ось-ось зівяне — згине!...

